

מדיניות לשונית במשפחה וגורמי השפעה על בחירת מסגרת

חינוך דו-לשונית בגיל הרך

Family language policy and factors related to parents' choice of bilingual education

ד"ר מילה שוורץ¹, ד"ר ויקטור מואין² וד"ר מרק לייקין³

Dr. Mila Schwartz, Dr. Victor Moin, Dr. Mark Leikin

milasch@bgu.ac.il

מילות מפתח: מדיניות שפתית בבית, שימור שפת האם, גני ילדים דו-לשוניים רוסי-עברית.

Spolsky (2004) הציע מודל לחקר מדיניות לשונית של ארצות וקהילות רב-לשוניות. מודל זה מתייחס לשלושה רכיבים: אידאולוגיה לשונית, פרקטיקה לשונית וניהול לשוני. במחקר הנוכחי נבדק מודל זה ברמת המשפחה תוך התייחסות למדיניות הלשונית במשפחה ולהשפעה של בחירת מסגרת החינוך הדו-לשונית על המדיניות הזו. מטרת המחקר: 1. להשוות בין מאפייני הורים הבוחרים חינוך דו-לשוני לבין מאפייני הורים הבוחרים חינוך חד-לשוני לדור השני של מהגרים מחבר העמים בישראל; 2. לזהות גורמי השפעה על בחירת גן ילדים דו-לשוני על-ידי ההורים; 3. לחקור את ההשפעה של בחירת מסגרת חינוכית (דו-לשונית מול חד-לשונית) על המדיניות הלשונית בבית. במחקר השתתפו 101 הורים (55 משפחות). ההורים חולקו לשתי קבוצות השוואה: 59 הורי הילדים שבחרו בגנים דו-לשוניים ו-43 הורים שבחרו בגנים חד-לשוניים. מודל המחקר הנוכחי כלל שלוש קבוצות של משתנים: 1. רקע למדיניות לשונית במשפחה: מבנה משפחה, רמה חברתית-כלכלית והשכלתית, הזדהות תרבותית, שנות שהות בארץ ושליטת ההורים בשפות; 2. מדיניות לשונית במשפחה: יחס לחינוך דו-לשוני, מוטיבים לבחירת גן, דפוסי שימוש בשפות במשפחה, תכנון מדיניות לשונית ושינויים בה; 3. תוצאות בחירת מסגרת לשונית: שינויים בפרקטיקה לשונית במשפחה. משתנים אלה נבדקו במחקר הנוכחי והיוו הרחבת המודל של Spolsky (2004). בהתאם למודל המחקר נבנה שאלון להורים ככלי עיקרי של המחקר. נמצא דמיון רב בין שתי קבוצות ההורים בנתוני רקע למדיניות לשונית במשפחה, פרט למספר ילדים במשפחה (יותר גבוה בקבוצת ההורים שבחרו בגנים החד-לשוניים) ורמת

ההזדהות עם התרבות הרוסית (יותר גבוהה בקבוצת ההורים שבחרו בגנים הדו-לשוניים) . מבחינת מדיניות לשונית, נמצאו הבדלים מובהקים בין הקבוצות ברוב המשתנים, פרט לתכנון מדיניות לשונית בבית. ההורים שבחרו בגנים החד-לשוניים דיווחו יותר על תנאים נוחים להם כמוטיבים עיקריים בהחלטה על בחירת הגן, לעומת ההורים שבחרו בגנים הדו-לשוניים שצינו יותר את טובת הילד כמוטיב מרכזי בבחירת הגן. מניתוח רגרסיה עולה כי שלושה גורמים מסבירים 49% מהשונות בין הקבוצות ביחס ההורים לחינוך הדו-לשוניים: מספר ילדים במשפחה (ככל שיש פחות ילדים במשפחה כך יש יחס חיובי יותר לחינוך הדו-לשוני), הזדהות עם התרבות הרוסית וטובת הילד כמוטיב לבחירת גן.

הנתון הבולט, גם בקרב כלל ההורים, הוא שאין שום תכנון או מחשבה מראש לגבי מדיניות רכישת השפה של הילדים: כשני שלישים מכלל ההורים דיווחו שהשימוש שלהם בשפה - עברית או רוסית - הוא ספונטני לגמרי בלי שום מחשבה. רק 12% מהם קראו ספרות כלשהי על רכישת שפה בקרב ילדים דו-לשוניים ו-5% בלבד פנו לייעוץ מקצועי לגבי ההתפתחות השפתית אצל הילדים הדו-לשוניים.

ישראל היא מדינת מהגרים, אבל כמו שאצל ההורים אין שום מודעות לחשיבות תכנון המדיניות השפתית בבית כך גם המדינה לא מפגינה מודעות לנושא. עד היום אין בישראל תמיכה מדינית בחינוך הדו-לשוני ובשימור שפת הבית ותרבות הבית. בעבר, מדיניות שפתית בארץ ישראל הייתה מכוונת למודל "כור ההיתוך" שמטרתו הייתה לטשטש את ההבדלים בין קבוצות ההגירה השונות ולייצר זהות ישראלית על בסיס השפה העברית. בשנים האחרונות ישנה פתיחות רבה יותר לאופי הרב-לשוני והרב-תרבותי של המדינה. אך עדיין היעדר מדיניות ברורה ומגובשת בנוגע לשפות המהגרים גורם למוסדות חינוכיים - כמו טיפות חלב, מעוניי יום ומוסדות שנמצאים תחת פיקוח משרד החינוך - להימנע מלתמוך בהחלטת הורים לתת לילדיהם חינוך דו-לשוני ודו-תרבותי. לעיתים משודרים להורים מסרים לגבי חינוך ילדים דו-לשוניים ללא כל ביסוס מחקרי, כגון "רכישת שתי שפות גורמת לעיכוב התפתחות שפתית" או, "על ילד קודם כל לדעת את שפת המדינה ורק לאחר מכן את שפת הבית". עם זאת יש לזכור שקיימות עדויות אמפיריות רבות ליתרונות של חינוך דו-לשוני להתפתחות קוגניטיבית, לשונית וחברתית של הילדים.

Reference

Spolsky, B. (2004) *Language Policy*. Cambridge: Cambridge University Press.

¹מכללת אורנים, אוניברסיטת חיפה.
^{2, 3}אוניברסיטת חיפה.